

Список використаних джерел

1. Бузин В. Н. Краткий отборочный тест / В. Н. Бузина – М. : Смысл, 1992. – 128 с.
2. Зубов Д. В. Субъективность как психолого-педагогическое условие развития интеллектуального потенциала педагога дополнительного образования: дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Д. В. Зубов – Тамбов : Наука, 2009. – 137 с.
3. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики: [психологический журнал] / А. В. Карпов – М. : Институт психологи РАН, 2003, т. 24, № 5. – С. 45 – 57.
4. Пашукова Т. И. Психологические исследования: Практикум по общей психологии для студентов педагогических вузов. Учеб. пособие. / Т. И. Пашукова, А. И. Допира, Г. В. Дьяконов. – М. : Институт практической психологии, 1996. – 246 с.
5. Ушаков Д. В. Интеллект: Структурно-динамическая теория / Д. В. Ушаков. – М. : Институт психологии РАН, 2003. – 264 с.
6. Юркевич В. С. Развитие начальных уровней познавательной потребности. / В. С. Юркевич – М. : Институт практической психологии, 1980, № 2. – 350 с.
7. Яньшин П. В. Практикум по клинической психологии. Методы исследования личности / П. В Яньшин – СПб. : Питер, 2004. – 130 с.

Дейнега О.С.

Особливості дивергентного мислення школярів та студентів

Проблема креативності є досить актуальною, оскільки зараз майже усюди потрібні люди з творчими здібностями, що вміють нестандартно мислити. Але, засвоюючи певні соціальні стереотипи, більшість людей втрачають здатність творчо мислити. Під час шкільного навчання учні засвоюють безліч правил, які обмежують її здібності до креативності.

Проблему креативності досліджували Дж. Гілфорд, Е. П. Торранс, Л. Л. Терстоун, А. Х. Маслоу – за кордоном, Я. А. Пономарьов, Д. Б. Богоявленська, А. М. Матюшкін, Н. Б. Шумакова, Є. І. Щербо, А. З. Зак, Д. Р. Кохановська, В. Я. Курбатов, І. В. Лапшин, В. П. Полонський, П. М. Якобсон, С. О. Грузенберг, А. П. Нечаєв, Ф. Ю. Левінсон-Лессінг, В. М. Бехтеров, А. Г. Горнфельд та інші – в країнах СНД.

Як свідчить аналіз літератури з проблеми креативності, в сучасній психологічній науці не існує єдиного визначення креативності. Так, за Маслоу, креативність – це творча спрямованість, від народження властива всім, але втрачена більшістю під впливом середовища [4]. Дивергентним мисленням, що є однією з ознак креативності, Дж. Гілфорд вважає здатність людини породжувати оригінальні ідеї в нерегламентованих ситуаціях. Дивергентне мислення визначається як тип мислення, що «йде в різних напрямках» [8].

Креативність (за П. Торрансом) – це чутливість до завдань, дефіциту і прогалин знань, прагнення до об'єднання різнопланової інформації; креативність виявляє пов'язані з дисгармонією елементів проблеми, шукає їх вирішення, висуває припущення й гіпотези про можливість рішень; перевіряє спростовує ці гіпотези, видозмінює їх, перевіряє ще раз їх, остаточно обґрунтовує результат [7].

Богоявленська Д. Б. виділяє в процесі розвитку креативності дві стадії [6]. На першій креативність розвивається як «первинна» творча здібність, механізм якої ґрунтується на копіюванні дорослого творчого зразка. Під час другої стадії виникає так звана «спеціалізована» креативність, що в багатьох випадках закінчується відкиданням наслідування і переходом до оригінальної творчості. В деяких випадках індивід залишається на першій стадії усе своє життя.

Для оцінки креативності використовують різноманітні тести та опитувальники, які включають в себе основні критерії до неї (побіжність, оригінальність, метафоричність і сприйнятливність), аналіз результативності діяльності. Саме з їх допомогою раніше було виявлено те, що високий рівень дивергентного мислення зовсім не гарантує творчих успіхів [6].

Для свого дослідження ми скористалася тестом Е. П. Торранса («завершення фігури»), який є одним з найпопулярніших методів психодіагностики творчих здібностей людини.

Загалом в дослідженні було задіяно 74 чол., з них 42 учнів 5-6 класів КЗШ I-III ступенів № 121 та 32 студента фізико-математичного факультету, що навчаються на II курсі. Отримані результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники креативності за методикою Е. П. Торранса

Рівень	учні		студенти	
	кількість	%	кількість	%
високий	4	9,6	5	15,6
середній	37	88	23	71,9
низький	1	2,4	4	12,5

Наведені у таблиці дані представимо у вигляді кругових діаграм.

Рис. 1 Рівні креативності

З таблиці та діаграм добре видно, що серед учнів та студентів переважає середній рівень креативності, відповідно 88% та 71,9%. Учні та студентів з високим рівнем креативності більше, а ніж з низьким (9,6% проти 2,4% серед учнів та 15,6% проти 12,5% серед студентів). Студентів з низьким рівнем на 10,1% більше ніж учнів.

Співставимо отримані дані з нормативними показниками креативності для учнів та студентів.

Таблиця 2

Показники норми креативності для різних вікових груп		
Група	Норма креативності в балах	Середній показник норми
Учні 4-8 класів	5-13	9,6
Студенти та дорослі	6-14	10,55

Звернімо увагу на те, що середній показник креативності в учнів на 0,2 бали менший за середній показник норми, а у студентів він більший на 3,04 бали (відповідно 9,4 проти 9,6 у учнів і 13,59 проти 10,55 у студентів). З останнього можна зробити висновок, що студенти більш творчо підійшли до виконання запропонованих завдань.

До найбільш оригінальних відповідей учнів, що зустрічаються менш ніж у 2% учасників експерименту, слід віднести такі: «колба», «канарейка», «изогнутый хребет», «кастет», «дракон», «корона», «пила», «прическа», «балерина». Серед відповідей студентів найбільш оригінальними можна вважати наступні: «романтический таракан», «площадь печеньки», «сколиоз», «миллион с хвостиком», «конец времени», «селфи», «валянок», «следы катаны», «лютня», «ханская подушка», «кресло-качалка», «огонек на спичке», «воздушный шар», «разбитое зеркало», «кардиограмма», «банан в шоколаде», «пика», «свастика», «множество целых чисел», «крюк пирата», «парашют», «аквапарк», «одуванчик», «ниндзя», «гитара», «руки и мяч».

Найчастіше зустрічалися такі інтерпретації серед учнів: «зорро», «смайлик», «серп», «метро» (знак), «песочные часы», «чайка», «дерево», «горы», «яма»; а серед студентів: «шарики», «горы», «птичка», «бесконечность» (знак), «дерево», «рогатка», «молния», «платье», «тризуб».

Так, вже в п'ятому класі більшість учасників експерименту не могли вигадати щось, що виходило б за рамки нестандартного, незвичного. Вони намагалися скопіювати ідеї своїх товаришів, перепитували по декілька разів, що саме потрібно намалювати.

Отже, як свідчать отримані емпіричні дані, рівень креативності учнів нижчий за рівень креативності студентів. Це можна пояснити тим, що учні при

виконанні творчих завдань демонстрували стереотипне мислення, що ґрунтується на засвоєних способах дій. На противагу їм студенти, від яких вимагають креативного підходу до вирішення певних завдань, намагаються самостійно і творчо виконувати діяльність. Причинами низької креативності учнів може виступати орієнтація педагогів на засвоєння ними стандартних способів виконання навчальної діяльності, недостатній відсоток творчих завдань на уроках, перевага традиційних методів навчання. А тому педагогам необхідно звернути увагу на цю проблему та віднайти шляхи її подолання

Список використаних джерел

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – М.: Наука, 1994. – 322 с.
2. Зак А. З. Развитие творческого мышления школьников / А. З. Зак. – М.: Просвещение, 1984. – 190 с.
3. Шумакова Н. Б. Исследование творческой одаренности с использованием тестов Е. Торренса у младших школьников / Шумакова Н. Б., Щепланова Е. И., Щербо Н. П. – Вопросы психологии, 1991. – №1. – с. 27-32
4. Кохановская Д. Р. Теоретический анализ проблемы развития креативности у студентов [Текст] / Д. Р. Кохановская – Актуальные вопросы современной педагогики: материалы II междунар. науч. конф. (г. Уфа, июль 2012 г.). – Уфа: Лето, 2012. – с. 6-9
5. А. М. Матюшкин. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. / А. М. Матюшкин, М.: Педагогика. – 1972. – с. 170-186
6. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб.: Питер, 2009. – 448 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии») [Электронный ресурс]: <https://books.google.com.ua>
7. Исследование креативности в структуре когнитивного развития в гетеро-хронной подростковой среде [Электронный ресурс]: / Остапенко Г. С., Остапенко Р. И. – Перспективы науки и образования – 2014. – № 4(10). – Режим доступа до журн.: <http://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-kreativnosti-v-strukture-kognitivnogo-razvitiya-v-geterohronnoy-podrostkovoy-srede>
8. Психология. Учебник для гуманитарных вузов / под ред. Дружинина В. Н. [Электронный ресурс]: <http://www.bibliotekar.ru/psihologia-2-1/142.htm>

Карандашев Ю.Н.

Основы уровневой периодизации онтогенетического развития

Центральной проблемой психологии развития является периодизация онтогенеза. Не просто деление жизни на отдельные периоды, а создание теории, которая объясняла бы, почему индивидуальная жизнь делится на периоды определенным образом. Автор считает, что поиски ответа на этот вопрос должны завершиться утверждением, что единственной причиной